

21.10.2022

ESAVI/18455/2022

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontayksikkö

Espoon sosiaali- ja terveyslautakunta / kirjaamo

Espoo	Kirjaamo
Esbo	F
Saap	
Avt.	26 -10- 2022
No	
Nr	

Valvonta-asia

Asian vireilletulo

Etelä-Suomen aluehallintovirastoon on saapunut 29.4.2022 Espoon kaupungin lastensuojelun erityispalveluiden johtavien sosiaalityöntekijöiden laatima epäkohtailmoitus koskien henkilökunnan riittämättömyyttä. Epäkohtailmoitus koskee lastensuojelun avohuoltoa, perhehoitoa, sijaishuoltoa ja jälkihuoltoa.

Epäkohtailmoituksen mukaan 24.4.2022 Matinkylä-Olari-Tapiolan alueella on viisi sosiaalityöntekijän vakanssia täyttämättä. Vastaavasti Leppävaaran alueelta neljä, Espoonlahden alueelta yksi, sijaishuollon sosiaalityöstä yksi, perhehoidon sosiaalityöstä puolitoista ja Espoon keskuksesta kolme sosiaalityöntekijän vakanssia on täyttämättä.

Epäkohtailmoituksessa todetaan, etteivät yksinomaan täyttämättömät vakanssit kuvaa asiakasturvallisuuden vaarantumista riittävästi. Epäkohtailmoituksen mukaan avohuollon sosiaalityössä on useita osa-aikaisia työntekijöitä. Sosiaalityöntekijöitä on myös pitkillä virkavapailta, minkä vuoksi työssä olevien sosiaalityöntekijöiden työmäärä on tosiasiallisesti kasvanut.

Selvityksen mukaan esihenkilöt ovat esittäneet huolensa organisaation ylemmille esihenkilöille.

ETELÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

Postiosoite: PL 1, 13035 AVI | Käyntiosoite: Wähäjärvenkatu 6, Hämeenlinna

puh. 0295 016 000
kirjaamo.etela@avi.fi

Helsingin toimipaikka
Ratapihantie 9

Kouvolan toimipaikka
Kauppamiehenkatu 4

www.avi.fi

Selvityksessä todetaan, että kaupungissa on tunnistettu vaikea sosiaalityöntekijöiden rekrytointitilanne. Asian ratkaisua pohtineen työryhmän esittämät toimenpiteet ovat riittämättömiä, eivätkä ne ratkaise ongelmia.

Epäkohtailmoituksen mukaan kaupungin lastensuojelussa on noudatettu lastensuojelun määräaikoja, mutta suunnitelmallinen sosiaalityö on kärsinyt henkilökunnan puuttumisen vuoksi.

Epäkohtailmoituksessa todetaan, ettei lastensuojelun vaatimus 35 lasta sosiaalityöntekijää kohden täyty, koska vakansseja on tyhjinä.

Epäkohtailmoituksen mukaan peruspalveluissa ei järjestetä peruspalveluihin kuuluvien asiakkaiden palveluja riittävän tehokkaasti, minkä vuoksi tilanteet kriisiytyvät ja syntyy lastensuojelullinen huoli. Epäkohtailmoituksessa todetaan, ettei lastensuojelu voi laittaa asiakkaita jonoon odottamaan palveluihin pääsyä.

Johtavat sosiaalityöntekijät ovat toistuvasti esittäneet sosiaalityöntekijöiden palkkauksen korjaamista vastaamaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kuntien palkkatasoa siinä onnistumatta. Epäkohtailmoituksessa todetaan, ettei yksinomaan työssä viihtyvyyttä lisäämällä ole mahdollista ratkaista työvoiman saatavuutta.

Epäkohtailmoituksensa mukaan johtavat sosiaalityöntekijät ovat ilmoittaneet esihenkilöille, etteivät he voi ottaa vastuuta kaikista asiakkaiden asioista delegointisäännön mukaisesti.

Lausunto ja selvitykset

Etelä-Suomen aluehallintovirasto on pyytänyt 13.5.2022 Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakuntaa antamaan epäkohtailmoitukseen lausuntonsa ja hankkimaan selvityksen Espoon kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijätilanteesta sekä

palvelujen saatavuudesta epäkohtailmoitusta koskevista toimintayksiköistä. Aluehallintovirasto on pyytänyt selvitystä erityisesti seuraavilta osin ajalta 1.- 30.4.2022:

- Selvitys työntekijätilanteesta kantelukirjoituksen ajankohtana 29.4.2022 (vakanssien määrät, täyttämättömien vakanssien määrät, työntekijöiden osa- ja /tai kokoaikaisuus ja tiedot kelpoisuuksista).
- Selvitys työntekijäkohtaisista asiakasmääristä
- Miten tilapäisten sosiaalityöntekijöiden ohjaaminen on järjestetty?
- Onko kaikille sosiaalihuollon lapsiasiakkaille nimetty omatyöntekijä?
- Onko kaikille erityistä tukea tarvitseville lapsille nimetty omatyöntekijäksi sosiaalityöntekijä?
- Onko kaikille erityistä tukea tarvitseville lapsille laadittu asiakassuunnitelma, ja onko sosiaalityöntekijä tavannut heitä riittävän usein henkilökohtaisesti asiakassuunnitelmaan kirjatun mukaisesti?
- Onko kaikille lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille nimetty heidän asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, joka tosiasiallisesti pystyy hoitamaan lasten asiat lain edellytysten mukaisesti ja laatimaan asiakassuunnitelmat oikea-aikaisesti?
- Mitä tarkoittaa kantelukirjoituksessa esitetty, ettei peruspalvelut ota heille kuuluvia asiakkaita, eikä lastensuojelu voi laittaa asiakkaita jonoon? Ovatko asiakkaat joutuneet jonottamaan tarvitsemiaan sosiaalihuollon palveluja?
- Miten toiminnasta vastaava johto on reagoinut sosiaalihuoltolain 48 §:n perusteella tehtyihin epäkohtailmoituksiin?
- Miten toiminnasta vastaava johto on turvannut työnantajana sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n mukaisten ammattivelvollisuuksien noudattamisen edellytykset?

Aluehallintovirasto on pyytänyt selvitystä siitä, mitä toimenpiteitä tai muutoksia mahdollisen epävakaa tilanteen korjaamiseksi on tehty.

Aluehallintovirastolla on ollut käytettävissään epäkohtailmoituksen lisäksi Espoon kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnan lausunto 23.8.2022.

Espeen kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnan lausunto 23.8.2022

Työntekijätilanne ja asiakasmäärät

Lausunnossa todetaan, että kaupungin lastensuojelussa on yhteensä 80 sosiaalityöntekijän vakanssia. Näistä kaksi on perhehoidon koordinaattoria ja viisi kiinteää päivystäjää, joiden tehtäviin ei kuulu avohuollon tai sijaishuollon suunnitelmallinen asiakastyö.

Lausunnon mukaan vakansseista oli täyttämättä vuoden 2022 toukokuussa 12 vakanssia, mikä on 15 prosentin osuus. Vakanssien täyttöastetta seurataan säännöllisesti.

Lastensuojelulakiin vuoden alusta tulleen mitoituksen astuttua voimaan vakanssien täyttöastetta on alettu seurata aiempaa tarkemmalla tasolla. Lausunnon mukaan nykyisin seurataan muun muassa osa-aikaisten määrää. Osa-aikaisia, 80 prosentista työaikaa tekeviä sosiaalityöntekijöitä oli toukokuussa seitsemän. Vakanssien täyttöasteissa todetaan olevan alue- ja tiimikohtaisia eroja. Lausunnon mukaan pahimmat rekrytointivaikeudet koskettavat lastensuojelun avohuoltoa.

Lausunnon mukaan Matinkylä-Olari-Tapiolan lastensuojelusta täyttämättömiä vakansseja oli toukokuun lukujen perusteella 43 prosenttia (6/14), Espoon keskuksessa 19 prosenttia (3/16) ja Leppävaarassa 19 prosenttia (3/16). Espoonlahdessa kaikki 11 sosiaalityöntekijän vakanssia olivat täytettynä. Laitoshoidon tiimissä kaikki seitsemän vakanssia olivat täytettynä. Perhehoidon tiimissä oli täyttämättä 11 prosenttia (1/9), ja lastensuojelun jälkihuollossa kaikki seitsemän vakanssia olivat täytettynä.

Lausunnon mukaan Espoon lastensuojelussa pysyttäisiin lain vaatimassa mitoituksessa, mikäli kaikki vakanssit olisivat täynnä. Vakanssia kohden laskennallinen asiakasmäärä avohuollossa on 28, perhehoidossa 32 ja laitoshoidossa 33. Asiakasmitoitus ei koske jälkihuoltoa. Jälkihuollon asiakasmäärä vakanssia kohden on 65.

Lausunnon valmistelun ajankohtana vuoden 2022 toukokuussa on lastensuojelun avohuollossa asiakuudessa sekä palveluntarpeen arvioinnissa ollut lapsia yhteensä 1385. Lausunnossa todetaan kyseessä olevan poikkileikkausluku. Asiakasmäärä jaettuna avohuollon täytettyinä olleilla sosiaalityöntekijävakansseilla (44,8) on ollut 31.

Lausunnon mukaan Espoossa lastensuojelun avohuolto vastaa lastensuojelun virka-aikaisesta päivystyksestä. Yhteensä viisi työntekijää toimivat kiinteänä päivystäjänä, eivätkä he tee suunnitelmallista asiakastyötä. Suunnitelmallisessa asiakastyössä olevia sosiaalityöntekijöitä on avohuollossa tosiasiallisesti ollut 39,8 henkilöä. Asiakkuuksia ja arviointeja suunnitelmallisessa työssä olevaa sosiaalityöntekijää kohden on 34,8.

Lausunnon mukaan Espoon perhehoidossa oli vuoden 2022 toukokuussa täytettynä kuusi suunnitelmallista asiakastyötä tekevän sosiaalityöntekijän vakanssia. Yksi vakanssi oli tyhjänä. Lausunnon mukaan rekrytointi on saatu tehtyä ja uusi sosiaalityöntekijä aloittaa vuoden 2022 syksyllä. Kaksi perhehoidon sosiaalityöntekijää vastaa sijaisperheiden koordinoinnista, eikä heillä ole vastuullaan lastensuojelun asiakkaita. Perhehoidon asiakasmäärä jaettuna kuuden työntekijän kesken on 36,5.

Lausunnossa todetaan, ettei Espoon laitoshoidon sosiaalityössä ole lausunnon laatimisen ajankohtana ollut tyhjiä sosiaalityöntekijän vakansseja. Laitoshoidon asiakasmäärä jaettuna seitsemän työntekijän kesken on 31,6. Kesäkuussa julkaistussa lastensuojelun Kuusikko-raportissa on vertailtu Suomen kuuden suurimman kunnan lastensuojelun asiakas- ja vakanssimääriä. Tässä vertailussa Espoon asiakasmäärä vakanssia kohden on Kuusikko-kuntien pienin. Asiakasmäärien ja täytettyjen vakanssien tilanteen tarkastelun lisäksi on otettava huomioon vakituisten sosiaalityöntekijöiden määrä suhteessa vakanssien kokonaismäärään. Vuoden 2022 toukokuussa Espoon lastensuojelun avohuollossa 42 prosenttia vakansseista on täytetty vakituisesti.

Tilapäisten sosiaalityöntekijöiden ohjaaminen

Lausunnossa todetaan tilapäisen sosiaalityöntekijän toimivan johtavan sosiaalityöntekijän valvonnassa. Tilapäisen sosiaalityöntekijän ohjaamiseen kuuluvat johtavan sosiaalityöntekijän säännölliset keskustelut. Lausunnon mukaan uusi sosiaalityöntekijä ei saa virkasuhteensa alussa päätösoikeuksia vaan johtava sosiaalityöntekijä arvioi sosiaalityöntekijän valmiudet tehdä delegointisäännön mukaisia päätöksiä, minkä jälkeen hän hakee sosiaalityöntekijälle päätösoikeudet. Päätösoikeus ei koske rajoittamistoimenpiteitä ja sijaishuoltoa koskevia päätöksiä.

Lausunnon mukaan avohuollon sosiaalityötä tehdään parityönä, joten sosiaalityöntekijä saa tukea myös työparilta ja tiimiltä. Espoossa on ollut käytössä vuodesta 2017 lähtien systeeminen työote, johon henkilöstöä on koulutettu ja koulutetaan edelleen. Jokaisella alueella on käytössä systeemiset viikkotiimit. Lastensuojelussa on kaksi perheterapeuttia, joiden työpanos on nimetty tiimeihin. Heille kuuluu myös henkilöstön kouluttamista systeemiseen työotteeseen. Sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus konsultoida moniammatillista asiantuntijaryhmää. Lausunnossa todetaan lastensuojelun henkilöstöllä olevan mahdollisuus saada juridista tukea työlleen toimialan lakimiehiltä.

Sosiaalihuoltolain mukaiset asiakkaat

Lausunnon mukaan lapsiperheiden palveluissa on tavoite "raskaiden palvelujen tarve vähenee". Tavoitteen mukaisesti perheitä pyritään auttamaan aikaisemmin ennen lastensuojelua. Espoossa sosiaalihuoltolain mukaisia asiakkuuksia hoidetaan hyvinvointipalveluiden palvelualueella perhesosiaalityössä.

Lausunnossa todetaan, että perhesosiaalityön resursseja on kasvatettu suunnitelmallisesti sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden vakansseja lisäämällä. Toimintaa on aktiivisesti kehitetty. Näiden toimien avulla on saatu merkittävästi kasvatettua tarjotun asiakastyön määrää. Vuodesta 2019 vuoteen 2020

asiakaskontaktien määrä kasvoi 29 prosenttia ja seuraavana vuonna edelleen 24 prosenttia. Lastensuojelussa olleita sosiaalihuoltolain mukaisia asiakkuuksia on saatu siirrettyä perhesosiaalityöhön.

Lausunnon mukaan erityistä tukea tarvitseville asiakkaille nimetään sosiaalityöntekijä. Muiden asiakkaiden omatyöntekijänä toimii sosiaaliohjaaja. Perhesosiaalityössä asiakkaiden todetaan saavan laadukkaan ensiarvioinnin seitsemän arkipäivän sisällä, mutta tätä laajempaan arviointiin tai asiakkuuteen asiakas jonottaa keskimäärin neljästä kahdeksaan viikkoa. Vuoden 2021 kevästä vuoden 2022 kevääseen jonossa olevien määrä on laskenut keskimäärin 65 prosenttia. Covid-19-tartuntatautilanteen (jäljempänä pandemia) aikana perhesosiaalityön asiakasmäärät ovat kasvaneet, mutta kasvu näyttää tasaantuneen. Selvityksen mukaan erityistä tukea tarvitseville pystytään nimeämään sosiaalityöntekijä ja nimetyt sosiaalityöntekijät pystyvät työskentelemään asiakassuunnitelman mukaisesti.

Lausunnon mukaan perhesosiaalityössä ja perheneuvolassa on vahvistettu ohjauksen ja neuvonnan palvelua, mitä kautta pystytään tarjoamaan asiakkaille ohjausta ja neuvontaa sekä tarvittaessa kattava ensiarviointi asiakkaan tilanteesta yhdessä ammattilaisen ja asiakkaan kanssa ilman viivettä. Lausunnon mukaan asiakaspalaute on ollut erinomaista.

Lausunnossa todetaan, että lastensuojelun ja sosiaalihuollon välinen rajapinta näyttää olevan ajoittain epäselvä ja tulkinnanvarainen. Molemmissa toiminnoissa työntekijöiden ja lähijohdon resursseja voi ajoittain kulua tämän rajapinnan määrittelyyn ja linjanvetoon. Lähiesihenkilöt ovat raportoineet säännöllisesti asiakkuuksien oikean paikan määrittelyyn aiheuttamaa hankaluutta ja siitä aiheutunutta kuormitusta. Ongelmaa on pyritty ratkaisemaan muodostamalla yhteisiä kriteerejä rajapintatyöskentelylle.

Lausunnon mukaan lastensuojelun sosiaalityössä perheet ovat yleensä paljon palveluja tarvitsevia ja siinä monialaisen verkostotyön tarve korostuu. Lastensuojelun sosiaalityötä ja palveluja todetaan

kuormittavan tilanteet, joissa lapsi tai lapsen vanhemmat jonottavat muita palveluja. Erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelujen tarve näkyy lastensuojelussa. Näissä tilanteissa lastensuojelun sosiaalityössä ja palveluissa kannatellaan ja tuetaan perhettä muiden palvelujen vielä puuttuessa.

Lastensuojelulain mukaiset asiakkaat

Lausunnon mukaan lastensuojelussa on esimerkiksi työntekijän vaihtuessa tilanteita, ettei joillakin lapsilla ole heidän asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää. Näissä tilanteissa asiakkuudet ovat johtavan sosiaalityöntekijän nimissä. Lausunnon mukaan tämän seurauksena on tilanteita, joissa kaikkien lasten asioita ei pystytä tosiasiallisesti hoitamaan lain edellytysten mukaisesti, eikä ja asiakassuunnitelmia pystytä laatimaan oikea-aikaisesti.

Lausunnon mukaan asiakassuunnitelmat ovat olleet pitkään kehittämiskohde lastensuojelussa. Haasteeksi asiakassuunnitelmien laatimisessa on ilmennyt Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) määrämuotoinen asiakassuunnitelmalomake, joka on sosiaalityöstä tulleen palautteen mukaan kömpelö ja hidas täyttää.

Määrämuotoinen asiakassuunnitelmalomake on käyttöönottonsa jälkeen hidastanut huomattavasti suunnitelmien kirjoittamista. Lausunnon mukaan suunnitelma on joidenkin asiakkaiden osalta kirjoitettu sosiaalityön muistiinpanoihin, jonne kirjaus on nopeampi tehdä, mutta se ei täytä teknisesti asiakassuunnitelman kriteereitä.

Lausunnon mukaan asiakassuunnitelmien määrää seurataan säännöllisesti. Lausunnossa todetaan, ettei asiakassuunnitelmien peittävyyslukua saada suoraan asiakastietojärjestelmästä vaan peittävyyslukujen laskeminen on manuaalista käsityötä. Lausunnon antamisen ajankohtana lastensuojelussa asiakassuunnitelmien peittävyys on noin 65 prosenttia. Lausunnossa todetaan asiassa olevan tiimikohtaisia alueellisia eroja.

Vastaavan johdon reagoiminen epäkohtailmoituksiin

Lausunnon mukaan sosiaalityöntekijöiden rekrytointivaikeudet on kaupungissa tunnustettu. Keinojen etsimiseksi rekrytointiin helpottamiseen on asetettu työryhmä. Työryhmän esityksiä on käsitelty palvelualueiden, tulosalueen ja toimialan johtoryhmissä.

Lausunnossa todetaan, että johtavat sosiaalityöntekijät ovat kertoneet tyytymättömyytensä tilanteeseen ja esitettyihin ratkaisuihin epäkohtien korjaamiseksi. Tämän seurauksena järjestettiin 7.4.2021 yhteistapaaminen johtavien sosiaalityöntekijöiden palautteen kuulemiseksi tarkemmin. Tapaamiseen osallistuivat lastensuojelun johtavat sosiaalityöntekijät, sosiaalityön päällikkö Janne Alanko, perheiden erityispalvelujen päällikkö Kati Villgren ja perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja Mari Ahlström. Tässä tapaamisessa tuli työryhmän esittämien keinojen lisäksi muutamia muita toimenpide-esityksiä rekrytointitilanteen parantamiseksi.

Lausunnon mukaan perhe- ja sosiaalipalvelujen johtoryhmässä seurataan kuukausittain asiakasmäärien kehittymistä ja palvelutarpeen lakisääteisissä ajoissa pysymistä tulosityksikkötasolla. Vakanssien määrä on kasvanut vuosittain niin perhesosiaalityössä kuin lastensuojelussakin asiakastarpeeseen vastaamiseksi.

Miten toiminnasta vastaava johto on turvannut työnantajana sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 4 §:n mukaisten ammattivelvollisuuksien noudattamisen edellytykset?

Perhe- ja sosiaalipalvelujen johtoryhmän työnä on mahdollistaa, että sosiaalihuollon ammattihenkilöstöstä annetun lain 4 §:n mukaiset edellytykset täyttyvät. Tätä tapahtuu käytännössä seuramaalla erilaisia tunnuslukuja, puuttamalla poikkeamiin sekä resursseja allokoimalla. Espoossa on määrätietoisesti vuosien ajan kehitetty varhaisen tuen palveluja, jotta asiakkaiden tuen tarpeeseen voitaisiin vastata aikaisessa vaiheessa. Tässä on onnistuttu, sillä lastensuojelun asiakkuudet ovat olleet hienoisessa laskussa jo ennen

pandemiaa. Samalla, kun varhaisen tuen palveluja on lisätty, myös lastensuojeluun on lisätty sosiaalityöntekijän vakansseja, otettu THL:n Suomeen tuoma systeeminen työote käyttöön ja rekrytoitu kaksi perheterapeuttia. Asiakasmääriä suhteessa vakansseihin seurataan säännöllisesti, jotta ne pysyisivät kohtuullisena.

Kaupunginhallitus on 6.6.2022 kokouksessaan perustanut kuusi sosiaalityöntekijän vakanssia, joista kaksi on lastensuojeluun ja neljä sosiaalityöntekijäpooliin, jota pilotoidaan lastensuojelussa.

Lausunnon mukaan rakenteellista sosiaalityötä on kehitetty ja siitä on järjestetty koulutusta. Sosiaalisen raportoinnin työkalu on otettu käyttöön. Etätyö on tuonut sekä asiakkaiden että henkilöstön näkökulmasta uusia mahdollisuuksia asiakastyön onnistuneelle toteuttamiselle. Työntekijöiden kokemaa työhyvinvointia seurataan Espoossa kolmen kuukauden välein toteutettavalla työfiilismittarilla. Lastensuojelun sosiaalityössä vastaustuloksille on ominaista selvästi keskimääräistä korkeampi koettu lähiesihenkilöiden tuki asiakastyölle.

Toimenpiteet sosiaalityöntekijätilanteen helpottamiseksi

Toimialan johtoryhmässä on vuoden 2022 tammikuussa hyväksytty esitys henkilöstön saatavuuden turvaamisesta. Esitys koskee useita toimialan ammattiryhmiä, eikä yksinomaan sosiaalityöntekijöitä. Toimialan esitys on käsitelty myös kaupungin johtoryhmässä. Tässä yhteydessä on käsitelty myös palkka-asiaa ja todettu, että palkkaneuvottelut käydään työehtosopimusneuvotteluissa.

Työsuhde-etujen on todettu olevan kaupunkitasoisia ja niitä kehitetään kaupunkitasoisesti. Esitykseen on nostettu myös toimenpiteitä sosiaalityöntekijöille tehdystä kyselystä koskien pitovoimaa. Sosiaalityöntekijöille kohdennettiin aiemmin kysely, josta henkilöstösuunnittelija on laatinut koosteen. Sosiaalityöntekijöiden kyselyssä nousi esiin perehdyttäminen ja mentorointimalli. Mentorointimalli on päätetty ottaa käyttöön. Sitä pilotoidaan vuoden

2022 syksyn ajan. Mentorointitoiminnan pilotointi käynnistyy vuoden 2022 syyskuun alussa.

Lausunnon mukaan perhe- ja sosiaalipalvelujen johtoryhmässä on 10.5.2022 sovittu, että mentorina toimivalle sosiaalityöntekijälle maksetaan tehtävälisänä 100 euroa kuukaudessa. Kuten epäkohtailmoituksessa todetaan, säästyneillä palkkarahoilla on ollut mahdollista palkata määräaikaista työntekijöitä auttamaan asiakastyössä. Yleensä näillä rahoilla on saatu palkattua sosiaaliohjaajia tai niin sanottuja juniorisosiaalityöntekijöitä, jotka eivät ole sijaispäteviä sosiaalityöntekijöitä, mutta he ovat voineet tehdä avustavia tehtäviä. Lausunnon mukaan tämä mahdollisuus on ollut käytössä Espoossa jo vuosia.

Lausunnon mukaan sosiaalityöstä tulleen palautteen mukaan sosiaalityöntekijöillä on myös paljon tehtäviä, joita esimerkiksi toimistosihteerin voisi tehdä. Näin sosiaalityöntekijällä jäisi enemmän aikaa niiden tehtävien hoitamiseen, joissa tarvitaan sosiaalityöntekijän osaamista. Lausunnossa todetaan, että lastensuojeluun on vuoden 2022 toukokuussa osoitettu neljä uutta toimistosihteerin vakanssia. Yhtenä keinona auttaa sosiaalityöntekijätilanteessa on ollut sosiaalityöntekijäresurssipoolin perustaminen. Tässä ajatuksena on, että poolista sosiaalityöntekijä lähtisi auttamaan asiakastyössä yksikköön, jossa vakansseja on tyhjillään. Pooliin saatiin kaupunginhallituksen käsittelyssä 6.6.2022 neljä vakanssia ja poolia käynnistetään rekrytoinneilla elokuusta alkaen. Sosiaalityön resurssipoolia on tarkoitus pilotoida ensin lastensuojelussa.

Lausunnon mukaan 7.4.2022 tapaamisessa johtavat sosiaalityöntekijät ehdottivat niin sanotun konsultoivan sosiaalityöntekijän mallia. Konsultoivana sosiaalityöntekijänä voisi toimia kokenut sosiaalityöntekijä, joka toimisi työparina haastavissa asiakastilanteissa ja hän tukisi asiakastyössä vasta alalle tulleita sosiaalityöntekijöitä. Konsultoivalla sosiaalityöntekijällä ei olisi omia asiakkaita, joten tämän niin sanotun urasuunnitelman mukaisen

mallin käyttäminen on mahdollista, jos yksikössä voidaan irrottaa sosiaalityöntekijä tällaiseen tehtävään.

Lausunnon mukaan sosiaalityöntekijöiden pitovoimakyselyssä on toivottu palkankorotuksia ja sitoutumispalkkioita. Perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja on esittänyt, että sitoutumispalkkio myönnetään kaikille marraskuussa kaksi vuotta työssä olleille ja sosiaalityöntekijän tehtäviä hoitaneille vakituisille ja määräaikaisille sosiaalityöntekijöille. Toimialalla on valmistelussa myös rekrytointikilpailu tulosityksiköiden kanssa yhteistyössä työvoimavajealueille. Päätös asiasta tehdään toimialan johtoryhmässä.

Nykytilanne

Aluehallintovirasto pyysi selvitystä työntekijätilanteesta kantelukirjoituksen ajankohtana 29.4.2022. Lausunnon mukaan sosiaalityöntekijöiden vakanssien täyttöaste on muuttunut parempaan suuntaan vuoden 2022 kesän aikana ja tyhjinä olevien vakanssien määrä on laskenut esimerkiksi avohuollossa Matinkylä-Olari-Tapiolassa kuudesta kahteen. Lastensuojelun asiakasmäärät ovat edelleen hiukan laskussa, joten asiakasmitoituksessa pysytään asiakkuuksien jakaantuessa tasaisesti.

Aluehallintoviraston ratkaisu ja perustelut

Ratkaisu

Aluehallintovirasto kiinnittää sosiaalihuollon toimeenpanotehtävistä vastaavan Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan huomiota velvollisuuteensa huolehtia siitä, että kaupungin käytettävissä on riittävästi sosiaalihuollon ammattihenkilöitä siten, että jokaisen lastensuojelun sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärä on lastensuojelulain 13 b §:n mukainen kaikissa tilanteissa.

Aluehallintovirasto kehottaa Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakuntaa huolehtimaan siitä, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus saada tarvitsemansa sosiaalipalvelut oikea-aikaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.

Aluehallintovirasto kehottaa Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakuntaa viipymättä huolehtimaan alaistensa viranhaltijoiden ohjauksesta sen suhteen, että kaikilla lastensuojelun asiakkaana olevilla lapsilla on voimassa oleva asiakassuunnitelma.

Asia ei anna aluehallintovirastolle aihetta enempään.

Perustelut

Sovellettavat säännökset

Suomen perustuslain (731/1999) 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen.

Sosiaalihuoltolain 5 §:n 1 momentin mukaan kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lasten kohdalla on 4 §:ssä mainittujen asioiden lisäksi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut parhaiten turvaavat:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä sekä iän ja kehitystason mukaisen huolenpidon;
- 3) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 4) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen.

Sosiaalihuoltolain 13 §:n 1 momentin mukaan lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Palveluja on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan.

Sosiaalihuoltolain 30 §:n 1 momentin mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan eikä hänen ihmisarvoaan loukata.

Sosiaalihuoltolain 33 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon suunnittelusta ja toteuttamisesta on pidettävä huolta sen mukaan kuin tässä laissa tai muutoin säädetään. Sosiaalipalvelujen tulee olla sisällöltään ja laadultaan sellaisia kuin lainsäädäntö edellyttää.

Sosiaalihuoltolain 36 §:n 1 momentin mukaan, kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Edellä olevan pykälän 2 momentin mukaan palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnalliseen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos:

- 1) henkilö on yli 75-vuotias;
- 2) henkilö saa vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista ylintä hoitotukea.

Edellä olevan pykälän 3 momentin mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Edellä olevan pykälän 4 momentin mukaan arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toiveensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Ikääntyneen väestön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä on lisäksi noudatettava, mitä vanhuspalvelulaissa säädetään. Lastensuojelutarpeen selvittämisestä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä säädetään lastensuojelulaissa.

Edellä olevan pykälän 5 momentin mukaan palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta

tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä.

Sosiaalihuoltolain 48 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvan tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajina toimivien henkilöiden on toimittava siten, että asiakkaalle annettavat sosiaalipalvelut toteutetaan laadukkaasti.

Sosiaalihuoltolain 49 a §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten kunnan käytettävissä tulee olla riittävästi sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta asiakastyöhön osallistuvaa henkilöstöä.

Edellä olevan pykälän 2 momentin mukaan jokaisen kunnan käytettävissä tulee olla asiakastyöhön osallistuvan virkasuhteisen sosiaalityöntekijän palveluja.

Lastensuojelulain (417/2007) 4 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lastensuojelulain 5 §:n mukaan lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on

kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.

Lastensuojelulain 11 §:n 1 momentin mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan.

Edellä mainitun pykälän 2 momentin mukaan lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Lastensuojelulain 13 b §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö.

Edellä olevan pykälän 2 momentin mukaan yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 30 lasta asiakkaanaan. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän asiakkaiden enimmäismäärää sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2024. Siihen asti lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 35 lasta asiakkaanaan.

Lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja avustettava virkansa puolesta lasta tai nuorta puhevallan käytössä sekä tarvittaessa ohjattava lapsi tai nuori oikeusavun piiriin taikka huolehdittava siitä, että lapselle haetaan 22 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edunvalvojaa.

Lastensuojelulain 26 §:n 1 momentin mukaan lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu

lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta.

Edellä olevan pykälän 2 momentin mukaan lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve.

Edellä olevan pykälän 3 momentin mukaan lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita.

Edellä olevan pykälän 4 momentin mukaan arvion lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä arvioi lapsen kasvuolosuhteita sekä huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Arviointi tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Arvioinnin tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin siten kuin sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään.

Edellä olevan pykälän 5 momentin mukaan palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä on noudatettava, mitä sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetään. Arvio on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Lastensuojelulain 27 §:n 1 momentin mukaan lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että:

1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka

- 2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja
- 3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.

Edellä olevan pykälän 2 momentin mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin, kun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai kun lapselle tai hänen perheelleen muutoin annetaan tässä laissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Lastensuojelulain 29 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015, jäljempänä sosiaalihuollon ammattihenkilölaki) 4 §:n mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Sosiaalihuollon ammattihenkilön velvollisuutena on noudattaa ammattitoiminnassaan, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään.

Sosiaalihuollon ammattihenkilölain 5 §:n mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Sosiaalihuollon ammattihenkilön työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammattihenkilö saa työssään tarvittavan perehdytyksen ja että hän voi osallistua ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n 1 momentin mukaan sosiaalityöntekijän ammatissa voi toimia tilapäisesti enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja

käytännön harjoittelun. Opiskelija toimii ammattiin valmistuneen sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena.

Sosiaalihuoltolain 57 §:n (710/1982) 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto ja aluehallintovirasto voivat, jos asia ei anna aihetta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Sosiaalityöntekijöiden määrä

Asiassa saadun selvityksen mukaan vuoden 2022 toukokuussa lastensuojelun avohuollon kolmessa toimintayksiköissä oli useita täyttämättömiä sosiaalityöntekijän vakansseja, ja perhehoidossa oli täyttämättä yksi vakanssi. Selvityksen mukaan asiakkuuksia ja arviointeja suunnitelmallisessa työssä olevaa sosiaalityöntekijää kohden oli 34,8. Perhehoidon keskimääräinen asiakasmäärä on ollut 36,5 asiakasta sosiaalityöntekijää kohden yhden vakanssin ollessa täyttämättä. Lausunnon mukaan Espoon lastensuojelussa pysyttäisiin lain vaatimassa mitoituksessa, mikäli kaikki vakanssit olisivat täynnä. Lisäksi asiassa saadusta selvityksestä ilmenee, että perhesosiaalityön palvelutarpeen arviointia tarvitsevat lapset ovat jonottaneet palveluja keskimäärin neljästä kahdeksaan viikkoon.

Selvityksen mukaan joillakin lapsilla ei ole heidän asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää. Näissä tilanteissa asiakkuudet ovat johtavan sosiaalityöntekijän nimissä. Lausunnon mukaan tämän seurauksena on ollut tilanteita, joissa kaikkien lasten asioita ei pystytä tosiasiallisesti hoitamaan lain edellytysten mukaisesti.

Selvityksessä kerrotaan, että lastensuojelun sosiaalityötä ja palveluja kuormittavat tilanteet, joissa lapsi tai lapsen vanhemmat jonottavat muita palveluja. Erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelujen tarve näkyy lastensuojelussa. Näissä tilanteissa lastensuojelun sosiaalityössä ja palveluissa kannatellaan ja tuetaan perhettä muiden palvelujen vielä puuttuessa.

Vaikka vastaavaa lainsäädäntöön perustuvaa enimmäisasiakasmäärää ei ole lapsiperheiden sosiaalityössä muutoin kuin lastensuojelun osalta, aluehallintovirasto toteaa, että työntekijäkohtainen työmäärä on oltava niin lastensuojelussa kuin lapsiperheiden sosiaalityössä sellainen, että yksittäinen työntekijä pystyy hoitamaan hänelle kuuluvat työtehtävät lainsäädännön edellyttävällä tavalla muun muassa tapaamaan asiakkaita riittävästi, pitämään asiakasasiakirjaukset, päätökset, palvelutarpeen arvioinnit ja asiakassuunnitelmat ajan tasalla, vastaamaan asiakkaiden yhteydenottoihin ja tekemään verkostoyhteistyötä. Aluehallintovirasto toteaa niin ikään, että palvelujen järjestämisestä vastaavan johdon tulee seurata omavalvonnan keinoin työntekijäkohtaisesti, että lakisääteiset tehtävät saadaan tehtyä ja asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen tapahtuu kaikissa tilanteissa.

Aluehallintovirasto toteaa, että sosiaalihuollon ja lastensuojelun tukea tarvitsevien lasten ja heidän vanhempiensa tulee päästä oikea-aikaisesti tarvitsemiinsa palveluihin lastensuojelupalvelujen lisäksi, mikä ei ole toteutunut asianmukaisesti.

Vuoden 2022 alussa voimaan tulleen lakimuutoksen siirtymäsäännöksen mukaan lapsen asioista vastaavalla lastensuojelun sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 35 lasta asiakkaanaan. Aluehallintovirasto toteaa, että laissa säädetty asiakkaiden enimmäismäärä on ehdoton. Enimmäismäärä tarkoittaa sosiaalityöntekijäkohtaista asiakasmäärää siten, ettei kyse ole työntekijäkohtaisen asiakasmäärän keskiarvosta. Selvityksestä ei ilmene yksilöidysti sosiaalityöntekijäkohtainen asiakasmäärä, eikä aluehallintovirasto ole päätenyt pyytämään asiaa koskevaa täydentävää selvitystä. Lausunnon antamisen ajankohtana ainakin perhehoidon sosiaalityöntekijöiden keskimääräinen asiakasmäärä on ylittänyt lakisääteisen enimmäismäärän. Koska esimerkiksi Matinkylä-Olari-Tapiola-alueen toimipaikasta on puuttunut kuusi sosiaalityöntekijää neljästätoista, on ilmeistä, että useiden avohuollon sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärä on ylittynyt.

Aluehallintovirasto toteaa lausunnosta ilmenevän, että jälkihuoltoa koskien keskimääräinen asiakasmäärä on 65 sosiaalityöntekijää kohden, mikä on korkea määrä ottaen huomioon, että jälkihuollossa olevien tulee saada tarvitsemansa palvelut asianmukaisesti ja oikea-aikaisesti niiden tavoitteiden mukaisesti, jotka hänelle on asetettu sijaishuollon aikana ja sen jälkeen. Aluehallintovirasto toteaa, että lapsella ja nuorella tulee olla työntekijä tiedossaan, johon hän voi ottaa yhteyttä, jos hänellä tulee tuen ja palvelujen tarve tai tarve asiakassuunnitelman muuttamiselle.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksissään 14.5.2019 (EOAK/6462/2018) ja 4.2.2021 (EOAK/7518/2020) korostanut asiakassuunnitelman merkitystä jälkihuoltopalvelujen järjestämisessä. Ensin mainitussa päätöksessä eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että sijaishuollon päättyessä lapsen siirtyessä jälkihuoltoon sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä ja toimivaltaisilla viranhaltijoilla on korostettu velvollisuus huolehtia siitä, että jälkihuoltoon siirtyvä nuori saa riittävästi tukea, ohjausta, neuvontaa ja palveluita, joita hän tarvitsee itsenäistymisensä tueksi. Jälkimmäisessä päätöksessä eduskunnan apulaisoikeusasiamies korostaa jälkihuollossa olevan nuoren oikeutta saada tukea ja tavata omaa työntekijäänsä riittävästi myös jälkihuollon aikana.

Aluehallintovirasto katsoo kokonaisuutena, että useat Espoossa tehdyt korjaavat toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia ja niiden vaikutukset näkyvät viiveellä. Aluehallintoviraston näkemys on tästä huolimatta, ettei Espoon lastensuojelussa ole pystytty etenkin alkuvuonna 2022 varmistamaan, että sosiaalityöntekijäkohtainen enimmäisasiamäärä pysyy jatkuvasti lain mukaisena, eikä sitä, että jokaiselle asiakkaana olevalle lapselle on nimetty hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, joka pystyy tosiasiallisesti huolehtimaan sosiaalityöntekijän lakisääteisistä velvoitteista ilman aiheetonta viivytystä. Selvityksen mukaan tätä tilannetta olisi mahdollista korjata muun muassa siten, ettei lastensuojelussa olevien asiakkaiden tarvitsisi jonottaa tarvitsemiaan muita palveluja, kuten päihde- ja mielenterveyspalveluja.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään (StVM 34/2021 vp HE/ 170/2021 vp) korostanut, että ennalta ehkäisevän työn vahvistamisen ja lapsiperheiden sosiaali- ja vammaispalvelujen sekä päihde- ja mielenterveyspalvelujen saatavuuden turvaamisen merkitystä lastensuojelun tarpeen kuormituksen vähentämisessä. Lastensuojelu ei yksin pysty vastaamaan paljon tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Palvelujärjestelmän eri sektoreiden tulee toimia tiiviissä ja toimivassa yhteistyössä, jotta lapset, nuoret ja perheet saisivat tarvitsemansa palvelut mahdollisimman varhain ja oikea-aikaisesti. Painopisteen siirto ennalta ehkäisevään sosiaali- ja perhetyöhön sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin kokonaisvaltaiseen edistämiseen tukee myös sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen ennalta ehkäisevän työn tavoitteita toimintansa aloittavilla uusilla hyvinvointialueilla.

Aluehallintovirasto ei ole aiemmin antanut lapsiperheiden sosiaalityötä ja lastensuojelua koskevissa valvontapäätöksissään hallinnollista ohjausta Espoon kaupungille koskien sosiaalityöntekijöiden riittävyttä.

Aluehallintovirasto korostaa vastaisen varalle, että johtavilla viranhaltijoilla on velvollisuus huolehtia siitä, että lakisääteinen enimmäismitoitus toteutuu työntekijäkohtaisesti, minkä vuoksi on varauduttava myös sosiaalityöntekijöiden poissaoloihin virkavapaisiin tai virkasuhteiden päättymisiin.

Aluehallintovirasto kiinnittää Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan huomiota velvollisuuteensa huolehtia siitä, että kaupungin käytettävissä on riittävästi sosiaalihuollon ammattihenkilöitä siten, että jokaisen lastensuojelun sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärä on lastensuojelulain 13 b §:n mukainen kaikissa tilanteissa.

Koska selvityksestä ilmenee muihin palveluihin pääsyn ruuhkautuneisuuden kuormittavan osaltaan lastensuojelutyön toimintaedellytyksiä, aluehallintovirasto kehottaa Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakuntaa huolehtimaan siitä, että kaikilla

lapsilla on mahdollisuus saada tarvitsemansa sosiaalipalvelut oikea-aikaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.

Asiakassuunnitelma

Sosiaalihuoltolain 39 §:n 1 momentin mukaan palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa siten kuin 36 §:n 4 ja 5 momentissa säädetään.

Lastensuojelulain 30 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma.

Edellä olevan pykälän 2 momentin mukaan asiakassuunnitelma on laadittava ja tarkistettava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan tai lapselle läheisen henkilön ja lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa.

Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan on kirjattava myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Edellä olevan pykälän 3 momentin mukaan huostaan otettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille sekä se, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, perusopetus ja muu lapsen opetus järjestetään. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan

lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta hänen vanhempiensa ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan hänen etunsa mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Hallituksen esityksessä lastensuojelulaiksi (HE 252/2006 vp) todetaan, että asiakassuunnitelman laadinnan tulisi olla prosessi, jossa asianomaiset sosiaalityöntekijän avustuksella ja tuella arvioivat elämäntilannettaan ja selvittävät vaihtoehtoisia keinoja myönteisten muutosten aikaansaamiseksi.

Selvityksen mukaan asiakassuunnitelmia ei ole pystytty laatimaan oikea-aikaisesti. Lausunnon antamisen ajankohtana lastensuojelussa asiakassuunnitelmien peittävyys on noin 65 prosenttia. Lausunnossa todetaan asiassa olevan tiimikohtaisia alueellisia eroja.

Aluehallintoviraston näkemys on, että asiakassuunnitelma on keskeinen osa suunnitelmallista ja tavoitteellista sosiaalityötä. Aluehallintovirasto toteaa, että asiakassuunnitelman huolellinen ja riittävän yksityiskohtainen laatiminen tosiasiallisessa yhteistyössä asianosaisten kanssa palvelee lapsen hoidon ja huolenpidon suunnittelua, toteutusta ja seurantaa. Asianosaisten tulee etukäteen tietää, mikä neuvottelutilanne on tarkoitettu asiakassuunnitelman laatimista varten. Lastensuojelun asiakasasiakirjojen asianmukaisuus ja ajantasaisuus ovat tärkeitä asiaan osallisten oikeusturvan toteutumisen kannalta. Suunnitelman tulee olla asiaan osallisten käytettävissä ilman aiheetonta viivytystä pidetyn neuvottelun jälkeen, jotta asiaan osalliset voivat seurata suunnitelman tavoitteiden toteutumista ja tosiasiallisesti osallistua tavoitteiden arviointiin. Aluehallintovirasto toteaa lastensuojelulain edellyttävän, että lapsella tulee olla voimassa oleva asiakassuunnitelma, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että suunnitelma tulee päivittää ilman aiheetonta viivytystä, kun asiakassuunnitelmassa asetetut tavoitteet muuttuvat olennaisesti.

Aluehallintovirasto kehottaa sosiaalihuollon toimeenpanotehtävistä vastaavaa Espoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakuntaa

viipymättä huolehtimaan alaistensa viranhaltijoiden ohjauksesta sen suhteen, että kaikilla lastensuojelun asiakkaana olevilla lapsilla on voimassa oleva asiakassuunnitelma.

Aluehallintovirasto muistuttaa edelleen, että sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa asiakirjamerkintöihin tulee perustella, mikäli asiakassuunnitelma arvioidaan tarpeettomaksi palvelutarpeen arvioinnin laatimisen jälkeen.

Sovelletut oikeusohjeet

Perustelussa mainittujen lisäksi
Laki aluehallintovirastoista (886/2009) 4 § ja 6 §
Sosiaalihuoltolaki (710/1982) 3 §, 6 §

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen ei oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:n 1 momentin mukaan voi hakea valittamalla muutosta.

Aluehallintoviraston antamaan huomion kiinnittämiseen ei sosiaalihuoltolain (710/1982) 57 §:n 3 momentin mukaan voi hakea muutosta valittamalla.

Lisätietoja

Lisätietoja antaa tarvittaessa Jaana Lohvansuu, puh. 029 501 6000 (vaihde).

Sosiaalihuollon johtava
ylitarkastaja

Sari Husa

Sosiaalihuollon ylitarkastaja

Jaana Lohvansuu

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti

Jakelu ja suoritemaksu

Espoon kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden lautakunta

Päätös on maksuton.

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Tämä asiakirja ESAVI/18455/2022 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/18455/2022 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Lohvansuu Jaana 21.10.2022 14:33

Ratkaisija Husa Sari 21.10.2022 14:34